

EL FACTOR PRINCIPAL ÉS LA PROPORCIÓ. És precisament la proporció la que fa els vells temples grecs clàssics pel que fa a bellesa. Són com grans blocs, l'aire dels quals ha estat pràcticament tallat entre les columnes. I si hom mira un edifici del Barroc, del Renaixement o d'avui, hom els mira, hom els admira, tots són ben proporcionats; això és essencial.

ARNE JACOBSEN 1971

ARNE JACOBSEN, nascut a Copenhaguen l'11 de febrer de 1902 i mort el 3 de març de 1971.

A Dinamarca, Arne Jacobsen era l'interpret més respectat del modernisme internacional. Buscava la bellesa en la simplicitat, en les proporcions de les masses arquitectòniques i en el refinament dels detalls. Tot i que els seus edificis són més aviat exclusius, els articles d'ús diari que dissenyà arribaren a un públic ampli.

Arne Jacobsen va néixer a Copenhaguen l'any 1902. Ben aviat demostrà talent per la pintura i el dibuix, i quan deixà l'escola volia ser pintor. El seu pare, un home de negocis, el va convèncer que estudiés arquitectura per tal que pogués comptar amb uns ingressos segurs d'una professió convencional si no es podia guanyar la vida com a pintor. Arne Jacobsen estudià quatre anys en una escola de constructors, després dels quals fou acceptat a l'escola d'arquitectura de la Reial Acadèmia de Belles Arts. Arne Jacobsen ben aviat se sentí fascinat per l'estudi de l'arquitectura, que també li permetia d'utilitzar el seu talent de dibuixant i d'il·lustrador. Això passava l'any 1924, quan els professors de l'escola d'arquitectura cultivaven l'original estil nòrdic del neoclassicisme, el representant més admirat del qual era l'arquitecte suec Gunnar Asplund. Jacobsen també estava inspirat per la simplicitat de l'estil imperial del segle XVIII i la seva primera casa, construïda per al professor Sigurd Wandel, estava inspirada en una casa projectada per l'arquitecte Nikolaj Abilgaard (1743-1806).

Durant uns quants anys Arne Jacobsen treballà per a l'arquitecte municipal de Copenhaguen, on també estigué compromès amb projectes inspirats en el neoclassicisme.

De totes maneres, els arquitectes joves ja havien notat que s'acostava un tipus d'arquitectura completament nou, anomenat internacional modernisme o funcionalisme, com l'anomenaven a Escandinàvia.

El funcionalisme féu el primer impacte a Escandinàvia cap a l'any 1930. Els seus peoners es trobaven amb dificultats a les darreries dels anys 20 a l'hora d'il·lustrar les noves idees a causa de l'escassetat de clients clarividents. Foren les exposicions constructives les que trencaren el glaç. L'exposició d'Estocolm del 1930, que evidenciava una total acceptació del modernisme internacional, va tenir una importància especial. A Dinamarca hi havia hagut l'any 1929 una exposició més petita que presentava el nou ideal arquitectònic al públic en general. Arne Jacobsen, associat amb Flemming Lassen, havia projectat una casa de mostra que trencava completament amb la concepció tradicional d'una vil·la. La casa només era per ser exposada, ja que havia estat erigida en un gran vestíbul com a maqueta i només s'hi havia d'estar unes poques setmanes.

Aquesta «Casa del Futur», tot i la seva vida tan breu, té un interès històric molt gran perquè diu moltes coses sobre el desenvolupament del funcionalisme, en el si del qual sorgí abans l'ideal projectual que no pas les idees socials.

Un treball característic d'aquest període peoner és la casa Rothenborg, una vil·la construïda al nord de Copenhaguen per a una família benestant. Els primers treballs de Le Corbusier i de Mies van der Rohe també eren cases unifamiliars. La casa Rothenborg, que era típica dels ideals cubistes del funcionalisme primerenc, ha estat des d'aleshores completament transformada. Amb la intuïció dels artistes, Arne Jacobsen va veure que una casa que tingués un historicisme superficial i un classicisme dogmàtic del passat era necessària per preparar el camí al progrés a d'altres sectors de la construcció. Però fou un procés que durà molts anys i que tingué molts contratemps. Projectar cases individuals per a la classe mitja benestant era una activitat important, especialment per als arquitectes, fins i tot per a Arne Jacobsen. Era difícil de convèncer els constructors conservadors a acceptar les noves idees, i moltes de les seves cases d'aquest període estan influïdes fortament per les tradicions constructives daneses, tot i que projecta més lliurement per ajustar-se a l'objecte en comptes d'estar determinat per conceptes dogmàtics referents a l'estil.

Jacobsen participà al llarg de la seva vida en nombrosos concursos arquitectònics, normalment amb èxit. Tenia una gràcia especial a l'hora de trobar una solució simple i lògica fins i tot en un projecte complex. En el projecte a concurs demostrava que els nous ideals arquitectònics normalment arribaven a solucions més apropiades que no pas els projectes arquitectònics tradicionals, i tenia un talent remarkable a l'hora d'il·lustrar les seves idees. Obtingué algun dels seus encàrrecs més importants a través d'aquests concursos. L'any 1932 guanyà un concurs per a una urbanització a la platja de Bellevue, al nord de Copenhaguen. Un clos per muntar a cavall projectat per ell mateix ja havia estat construït en aquesta àrea l'any 1930. El 1934 projectà els apartaments a Bellevue i el 1935 foren construïts el teatre Bellevue i un restaurant annex, també fet seu. D'aquesta manera arribà a dominar tots els voltants que hi havia al costat de la vella estació ferroviària de Klampenborg, a 10 km al nord de Copenhaguen, una zona d'excursions molt popular entre els habitants de Copenhaguen de moltes generacions. Havia de tenir una importància vital per al sorgiment del modernisme a Dinamarca el fet que les noves idees fossin presentades amb tanta gràcia i tant talent en un lloc freqüentat per desenes de milers de persones. La platja de Bellevue ha esdevingut gairebé un símbol de la nova era de banys lliures en un ambient alegre i festiu. La urbanització de Bellavista fou durant molts anys el projecte ideal per als blocs d'apartaments. Emancipat de les idees tradicionals de patis tancats, Jacobsen havia explotat els atractius del lloc: vells arbres i vista a l'estret d'Øresund. Els dos angles de la urbanització s'obrien al sol i a la vista, ja que els edificis havien estat projectats del tal manera que cada apartament obtenia part dels beneficis. Grans terrasses proporcionaven una ampliació a l'aire lliure i grans finestres cantoneres donaven perspectiva. Tots els principis fonamentals del funcionalisme s'hi havien dut a terme. Però les circumstàncies a Dinamarca, com a molts altres països, feien que els nous ideals constructius fossin reservats a un reduït cercle de famílies benestants. El nou ideal penetrava només de manera lenta en les edificacions de caire social. Un tret distintiu del treball d'Arne Jacobsen és la cura amb què cada detall és projectat per donar suport al tot. Veia un edifici com un lloc físic on s'havia de fer vida i considerava que els mobles i els accessoris, els materials del terra i de les parets, la il·luminació i els detalls de les finestres eren tan importants com el projecte general dels edificis i com la seva aparença exterior. No era pas voluntat seva de dominar aquest ambient o de decidir pels altres sinó de d'ajudar-los amb el seu coneixement i el seu art per tal de fer-los la vida més fàcil i més confortable.

Un dels primers projectes que va poder fer a la llum d'aquest ideal era un petit edifici comercial, la casa Stelling, a la part vella de Copenhaguen. La casa està situada a la cantonada d'un vell carrer de domèstics edificis neoclàssics sense pretensions i amb una façana baixa que dona a Gammel Torv., la plaça vella de la ciutat, que té edificis comercials de períodes diversos. La casa Stelling era la primera casa modernista que es construïa a la ciutat vella; l'urbanisme modern fins en aquells moments havia estat un pastitx, en un desig equivocat d'ajustar-se a l'antic. L'edifici donà lloc a un debat públic violent, amb protestes i polèmiques contra el tractament «desconsiderat» d'un antic entorn cívic. Avui l'edifici és acceptat per tothom com un exemple notable d'adaptació considerada del modernisme a un urbanisme ja existent amb anterioritat.

La casa ha estat feta procurant que connecti amb el seu entorn pel que fa a les proporcions i al tractament dels materials. Als dos pisos inferiors hi ha una botiga d'objectes per a pintors i de material per a artistes. Tots els accessoris foren dissenyats per Jacobsen. Aquí creà un dels interiors de botiga més bonics de Copenhaguen. En els anys immediats de la preguerra Jacobsen, associat amb Erik Møller, guanyà un concurs per a un ajuntament a Aarhus, Jutlàndia, i, associat amb Flemming Lassen, el concurs per a un ajuntament a Søllerhøvd, al nord de Copenhaguen. Ambdós edificis són característics del funcionalisme modificat que, presumiblement, era un resultat de les tendències polítiques europees. Els peoners del funcionalisme a Alemanya havien estat silenciats; molts emigraren a la Gran Bretanya i als EEUU. Le Corbusier també tenia dificultats a fer prevaler les seves idees. Hi havia hagut un gir cap a la consolidació de les tradicions nacionals.

El projecte dels dos ajuntaments i especialment el de Søllerhøvd estava inspirat per l'arquitecte suec Gunnar Asplund, el qual

Jacobsen admirava per la seguretat artística amb què havi- interpretat el modernisme a l'ampliació de l'ajuntament de Gotemburg, per exemple.

L'aïllament nacional havia crescut amb l'esclat de la Segona Guerra Mundial i amb l'ocupació alemanya de Dinamarca. Això havia d'afectar la tasca de cada arquitecte, sense exceptuar-ne Arne Jacobsen.

El 1943 projectà una planta de fumar arengades al port d'Od- den, un petit poble de pescadors al nord-oest de Nova Zelanda. Però fins i tot aquí, en aquest treball de caire nacional-romàntic, revelà la seva habilitat mestrivola per expressar arquitectònicament la funció dels edificis.

El 1943, durant l'ocupació alemanya, Arne Jacobsen per motius polítics va haver d'abandonar Dinamarca i s'instal·là temporalment a Suècia com a refugiat. En aquells moments, en col·laboració amb la seva dona, Jonna Jacobsen, estampadora tèxtil, havia començat a experimentar amb teixits de seda estampada. En els seus treballs arquitectònics havia practicat contínuament l'art visual, sobretot en forma d'aquarel·les. Era un bon coneixedor de la flora danesa. A través de les seves aquarel·les estudiava els emplaçaments característics de les plantes: el sòl forestal, les salines, les vores de les sèquies, etc. Estilitzava aquests motius en dissenys tèxtils, però amb respecte per la veracitat naturalista a l'hora de representar plantes individuals. A Suècia va poder continuar aquest experiment i s'inicià una producció de robes de cortina i de papers de paret. Assoliren una popularitat molt gran i donaren pas a tota una nova època, amb nombroses imitacions a Suècia i a Dinamarca.

Quan Jacobsen tornà a Dinamarca, de seguida d'acabada la guerra, la construcció danesa estava danyada per l'escassetat de materials i per la depressió de l'ocupació. Va ser recomençada, de totes maneres, relativament de pressa en algunes urbanitzacions menors, tractant de superar les restriccions de materials i l'estretor de mires nacional pròpia del temps de guerra a base de projectar els edificis amb formes grans i simples, amb un modernisme gairebé anònim. Per exemple, en el projecte de vivenda a Gentofte del 1947 i un projecte d'urbanització.

Però una vegada més havia de ser a l'àrea del voltant de Bellavista on faria un canvi de rumb: no gaire lluny de Bellavista va tenir l'oportunitat d'urbanitzar una antiga heretat amb un cert nombre de fileres de cases individuals unides. Sølholm, que és el nom d'aquesta petita urbanització, despertà un interès enorme, fins i tot internacionalment. Fou publicat en publicacions d'arquitectura de tot el món. Quines eren les qualitats que feien que aquesta modesta urbanització fos tan admirada? Dificilment hi pot haver una altra explicació que no sigui que es tracta d'una obra mestra, en la qual el temperament i el domini total que té l'artista del seu medi han creat un conjunt constructiu de rara bellesa.

El tot s'harmonitza amb un ritme ben calculat amb la col·locació a portell de les cases individuals. Tot és proporcionat amb seguretat, cada detall és projectat meticulosament com una sèrie de tons alts i baixos del tema principal que se suggereix. La vegetació del lloc, amb vells arbres, les falles del terreny, la proximitat de la costa i la unió de les cases individuals han estat utilitzats en el projecte d'un indret tancat magnífic. Hi ha àrees de jardí defensades i arcerades; a la zona comuna a la part d'entrada a les cases s'ha format una vegetació exuberant i molt variada.

Arne Jacobsen és de vegades descrit com un interpretador genial dels grans peoners: Le Corbusier i en especial Mies van der Rohe. Hom pot trobar indicis d'aquest fet, però en gairebé tots els seus treballs i en especial a Sølholm desenvolupa una concepció del disseny del tot individual que abarca tot l'entorn. Equipà una de les cases com a llar per a ell i la seva família, creant-hi uns ambients que contradeien clarament la idea tan difosa que Jacobsen era un funcionalista fred i sever. El jardí, projectat i plantat per ell mateix, tenia unes quantes centenes d'espècies de plantes, plantades amb el coneixement de les lleis de l'ecologia de les plantes propi d'un coneixedor i d'un artista. La frondositat reapareix a les habitacions, on, a les parets i als prestatges, hi ha espècimens d'art aplicat dissenyats bellament i que provenen de molts països i molts períodes diferents. En una entrevista, l'any 1917, Arne Jacobsen va dir:

«Si la construcció és arquitectura, aleshores és un art. Més clar, si un edifici no és ben solucionat des del punt de vista tècnic

o des del funcional, aleshores tampoc no és arquitectura, només és un edifici. S'ha dit durant molts anys que quan una cosa és pràctica i funcional també és bella. Jo no ho crec pas així, perquè hi ha moltes maneres de solucionar funcionalment un problema sense aconseguir que sigui mai bonic! Si l'arquitectura no tingués res a veure amb l'art seria sorprenentment fàcil de construir cases, però la tasca de l'arquitecte —la tasca més difícil— és sempre la de seleccionar.»

L'interès d'Arne Jacobsen per la qualitat de l'ambient, bé sigui per a la llar, bé per al treball, trobà una expressió convincent a l'escola de Munkegaard, construïda per la municipalitat de Gentofte, al nord de Copenhaguen, en 1952-56. Amb una visió de les funcions pràctiques i amb comprensió, el pla és bien definit i gairebé esquemàtic. Les aules generals són en edificis d'una sola planta, separats per petits patis ajardinats. Les aules de ciències i de tecnologia, l'administració i les habitacions del personal són en una ala que té dues plantes. Al bell mig del traçat hi ha un vestíbul de reunió. Les ales són dissenyades perquè tinguin bona il·luminació i bona ventilació i crear així un clima interior agradable. Les aules i els corredors tenen tots finestres que donen als patis-jardí, tots ells amb plantes diferents i amb tantes diferències característiques de tipus i de models de plantes que cada part de la classe adquireix una identitat diferenciada. Caminar per l'escola és com passejar per un gran jardí amb moltes cases d'estiu.

Alan Bullock, que l'any 1960 trià Arne Jacobsen com a arquitecte del nou St. Catherine's College d'Oxford, deia l'any 1972:

«Vaig tenir la sort d'examinar tots els edificis d'Arne Jacobsen abans de conèixer-lo personalment, de tal manera que vam poder fer-nos una idea del seu treball sense estar influïts, d'una manera o d'una altra, per la seva personalitat. Sobre el terreny era possible de contestar una pregunta que els fotògrafs no havien pogut aclarir: si l'austeritat de l'estil de Jacobsen —les línies rectes contínues, l'absència de tota mena d'ornament o de relleu, les proporcions geomètriques simples— produïa una impressió d'impersonalitat i fredor o bé d'humanitat i calidesa. Una ullada a l'escola de Munkegaard fou suficient per deixar-me satisfet: mai no he vist una escola tan ben feta —pel que fa a l'escala, a l'ús dels materials i del color, a l'ajardinament dels patis— per aconseguir que els nens s'hi sentin com a casa. Des que vaig veure l'escola Munkegaard vaig estar convençut que després de dos anys de recerca havíem trobat l'arquitecte que volíem.»

L'escassetat de materials dels temps de guerra només començà a amainar a la dècada dels 50. Mentrestant, la intensa necessitat d'edificis a tota Europa havia fomentat l'interès pels mètodes constructius industrialitzats. Les formes tradicionals de construcció i el material constructiu tradicional danès, el maó, eren considerats bases inadequades per a la industrialització. La producció en sèrie demanava una planificació modular com a pas preliminar a l'ús de components constructius prefabricats. Arne Jacobsen veia la industrialització del procés constructiu com un element necessari per incrementar el volum de la construcció així com una manera d'abaratir-lo a la llarga. Però Gropius i Mies van der Rohe, ja a la dècada de 1920, havien previst i discutit teòricament una futura industrialització de la construcció, i als EEUU havien tingut oportunitats de treballar a la pràctica en aquestes possibilitats. Havien format una escola, i un cert nombre d'americans privilegiats, tenint com a base aquestes idees, havien desenvolupat el principi de mur cortina. Edificis familiars eren els d'Eero Saarinen per al centre de recerca de la General Motors i la casa Lever de Skidmore, Owings i Merrill a Nova York. No gens inspirat per aquests treballs, Jacobsen projectà dos edificis en què, partint dels seus propis axiomes, explicava amb detall els problemes projectuals que calia solucionar abans que la industrialització no pogués ser iniciada. Hom pot potser descriure els edificis com a prototipus fets amb destresa per a una posterior industrialització.

El primer és l'ajuntament de Rødovre, un edifici administratiu per a un suburbi exterior de Copenhaguen. Fou inaugurat l'any 1955. Té una semblança òbvia amb els edificis d'Eero Saarinen per a la General Motors, però pel que fa a les proporcions, el detall i el disseny interior és un treball característic de Jacobsen. L'estructura de càrrega és de ciment armat, ja que molts dels components són prefabricats. Els pilars de suport són situats al centre de l'edifici, ja que la paret exterior és una estructura sense càrrega de peces d'acer lami-

nat i de vidre, un mur cortina penjat de les vores frontals dels terres de formigó. L'altre projecte és el Royal Hotel de la SAS i la terminal aèria, construïts prop del centre de Copenhaguen en 1958-60. Aquest projecte s'assembla a la casa Lever de Skidmore, Owings i Merrill, però aquesta vegada Jacobsen es va emancipar totalment dels models americans, i aconseguí que el seu projecte fos del tot decisiu per a la qualitat arquitectònica de edificis.

En aquest projecte, les estructures de càrrega també són de ciment armat, ja que les façanes són una construcció lleugera de mur cortina. Amb els seus 18 pisos, l'edifici és una de les poques estructures de torre del centre de Copenhaguen. Jacobsen no volia que enxiuís els voltants amb el seu gran volum; volia, amb la selecció de material, el color i el detall, que semblés un miratge. Menys de la meitat de la façana és de finestres però els alts contorns de les finestres estan revestits amb vidre de color blau gris. Les façanes reflecteixen el cel i els núvols a la deriva i l'edifici ha aconseguit realment la il·luminació desitjada. L'ala més baixa que té la terminal fou feta deliberadament més pesant, pel que fa al color i al material, a fi de sostreure l'atenció de l'edifici alt. Una vegada més el treball de Jacobsen suscità un debat. El seu comentari fou:

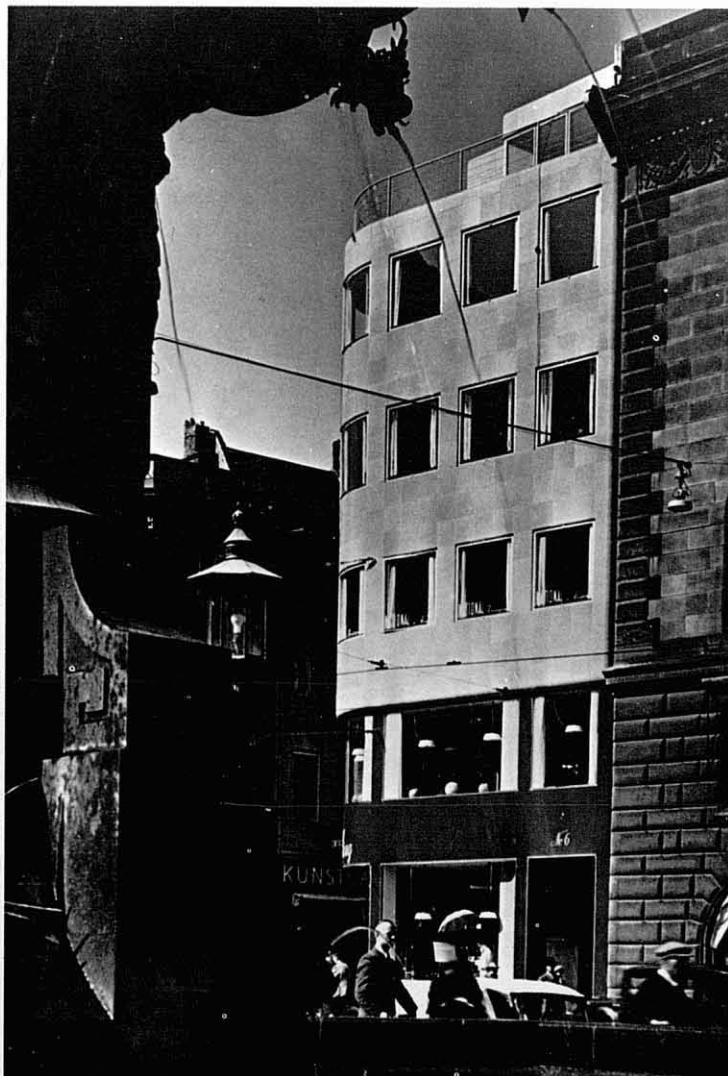
«Cada cop que construeixo una casa hi ha algunes persones que l'enviarien a l'infern. El 1934, quan la casa Stelling estigué enllestida, el diari va dir que m'haurien d'apartar de per vida del món de la construcció. Quan s'inaugurà l'edifici de la SAS, un diari promogué un concurs per triar la casa més lletja de la ciutat; jo vaig guanyar el primer premi. I Erik Møller i jo vam viure un altre afer desagradable amb l'ajuntament d'Aarhus.»

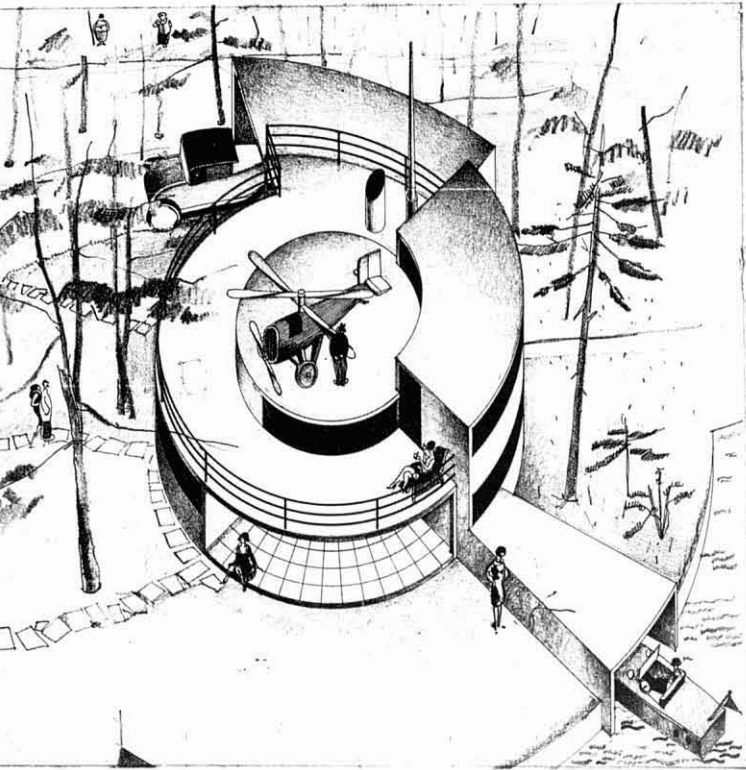
L'edifici de la SAS fou projectat íntegrament per Jacobsen, els interiors, els materials i els colors dels terres, les parets i el sostre, la il·luminació, les cortines i les catifes, els mobles, els cendrers, etc. D'aquesta manera s'ha creat una entitat única en un ambient d'hotel on habitacions amb funcions ben diferents han adquirit una relació mútua.

El problema fou solucionat d'una forma que és característica de Jacobsen. Els mobles i altres objectes dissenyats especialment per a aquest gran hotel eren generalitzats i d'aquesta manera hom els podia utilitzar en moltes situacions diferents. A l'hora de dissenyar cada objecte va tenir en compte la possibilitat de la producció massiva. Molts dels seus mobles, molts teixits i d'altres articles que ara són coneguts i comercialitzats arreu del món foren concebuts així. Per al Royal Hotel, per exemple, dissenyà dues cadires famoses: l'Ou i el Cigne. Arne Jacobsen, de totes maneres, també ha dissenyat mobles, teixits i altres coses per a l'aplicació directa. Probablement la seva cadira més famosa és la cadira apilable de tres potes, dissenyada per a la firma Fritz Hansen's Eftf. Es tracta d'un producte marcadament industrial, ja que el seient i el respall són d'una peça de fusta contraxapada i les potes de tub d'acer. El 1955 dissenyà per a la mateixa firma una cadira de quatre potes amb un principi de construcció idèntic. Aquesta cadira ha estat dissenyada amb variants en el mateix disseny bàsic per a usos distints, a restaurants, auditoris, esglésies, etc. No hi ha gaire països al món on no pugui ser trobada.

Un altre producte característic, dissenyat amb la mateixa idoneïtat per a l'ús pràctic i per a la producció industrial, és una cobertoria d'acer inoxidable executada per A. Michelse, joiers de la cort, el 1957, juntament amb gerros i altres utensilis de taula, també d'acer inoxidable, fets per la firma Stelton A/S. Per mitjà de dissenys que els fan aptes per a la producció industrial, aquests articles poden ser fets en qualitats i amb acabats corresponents als dels objectes produïts artesanament, però amb uns preus molt més baixos. En l'elaboració dels utensilis Jacobsen assolí l'aplicació de la industrialització que havia estat també la seva meta en la construcció.

A partir dels últims anys 50 Jacobsen estava molt preocupat per les possibilitats dels edificis per components. Es proposà de simplificar les formes constructives per tal que el treball de construir consistís a ajuntar components prefabricats tot mantenint la qualitat arquitectònica. En aquest sentit és característica la fàbrica de Toms Cho-

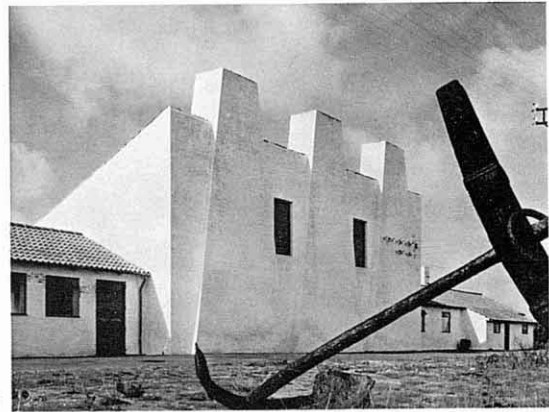

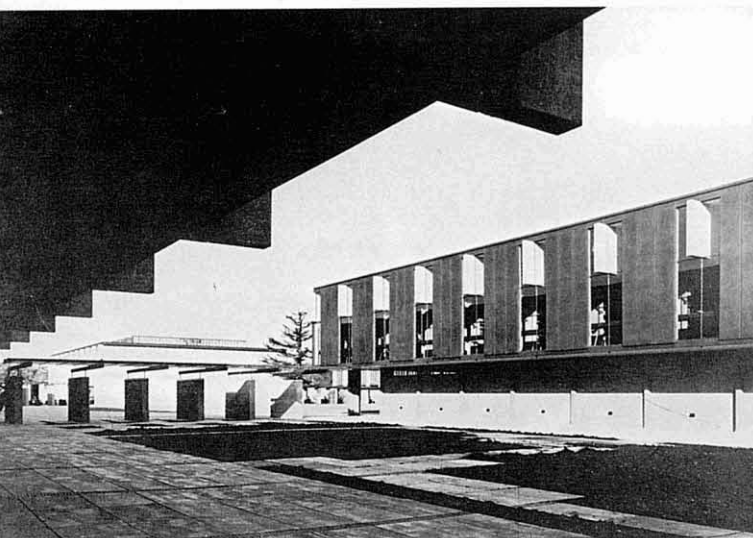
6

4 Casa Stelling. Botiga de la planta baixa. Copenhaguen. 1937
5 Casa Stelling a Copenhaguen. 1937

6 La casa del futur (amb Flemming Lassen). 1929
7 Fumadors de peix. Port d'Odden. 1937
8 St. Catherine's College. Oxford. 1964-66
9 SAS Royal Hotel 1958-60 Copenhaguen
Foto de la maqueta

7

8

9

còlate del 1961. Fou construïda amb components prefabricats de ciment armat, que poden ser desmantellats i erigits de nou en qualsevol banda de la fàbrica.

Al començament dels anys 60 Jacobsen participà activament en un cert nombre d'importants concursos arquitectònics i a projectes de disseny a l'estranger. Un dels seus últims treballs a gran escala, la seu de la companyia d'electricitat de Hamburg, fou guanyat gràcies a un concurs internacional el 1962. El seu associat i més tard soci en aquest treball fou Otto Weitling.

L'edifici, obert a ús públic el 1970, és situat en un barri de Hamburg reservat a edificis d'oficina, i en el qual cal que cada nou edifici que s'hi faci sigui objecte de concurs. Potser per això molts dels edificis tenen un disseny massa visible, una individualitat exagerada. Sembla com si es fessin la competència per cridar l'atenció. En contrast, la de Jacobsen és una estructura molt simple, gairebé anònima, i, malgrat tot, gràcies a les seves formes grans i planes és el que crida més l'atenció. Jacobsen intenta compensar la natura inhumana, monolítica, dels grans edificis d'oficines amb el disseny dels interiors de l'edifici baix, que fa com de base de l'alt. Aquí hi ha les oficines generals i els serveis públics, cantines, sales de reunió i una sala de conferències. Aquests interiors, freqüentats per molta gent, han estat aplegats amb colors, hivernacles i efectes de llum variats.

Un altre dels grans concursos internacionals d'Arne Jacobsen fou el de St. Catherine's College, d'Oxford. Li fou concedit després que el comitè hagués passat un temps viatjant per tal d'estudiar els treballs d'un cert nombre d'arquitectes coneguts.

El comitè, i en especial el president, Mr. Allan Bullock, Master del St. Catherine's, estaven convençuts que Arne Jacobsen podria crear un ambient humà i alhora característic. Mr. Bullock ho expressava així:

«Estàvem buscant, de fet, un arquitecte que fos capaç de controlar i expressar aquesta identitat per a nosaltres abans que no tingués encara una forma clara en els nostres propis pensaments. Vam haver de mirar uns quants centenars de pàgines de fotografies i de plànols, i jo vaig fer un llarg viatge als EEUU per veure el bo i millor de l'arquitectura americana moderna. De totes maneres, les línies severes i simples dels edificis de Jacobsen que havia vist en una revista estaven fixades clarament a la meva memòria i quan vam decidir de visitar Escandinàvia el seu nom estava en la curta llista d'arquitectes el treball dels quals estàvem més interessats a veure.»

El projecte arquitectònic d'un edifici és el resultat de molts factors, gairebé tots determinats per la situació. Un *college* a Oxford està basat en tradicions molt velles, ja que els edificis estan agrupats al voltant d'un quadrangle i la seva àrea és clarament limitada i definida. Aquesta àrea inclou sales d'estar per als estudiants i el personal i aules. L'estil de vida en un *college* està determinat per velles tradicions, les quals exigeixen unes característiques determinades pel que fa a la situació i al disseny de les habitacions; per exemple, el menjador té unes altres funcions a part de les materials. S'hi adjunten una sèrie de valors simbòlics difícils d'apreciar per un estranger.

El paratge és als afores d'Oxford, a la vora d'un rierol i prop d'uns immensos prats, mentre que els vells *colleges* estan tots junts en un entorn urbà. En aquestes circumstàncies, Jacobsen trià la base del seu projecte en un ideal clàssic: una construcció simètrica, ben equilibrada amb un quadrangle central com als *colleges* tradicionals. D'altra banda, els edificis són fets en un llenguatge del tot contemporani, ja que els edificis individuals corresponen al seu ús pel que fa al disseny i al caràcter. L'ala residencial, amb grans façanes de vidre, domina el paisatge circumdant o els jardins del centre de la disposició. El menjador és tancat i té unes finestres altes que donen a la peça un aire cerimoniós, gairebé solemne. La biblioteca té finestres amb protecció per al sol que permeten que hi hagi alhora una bona il·luminació a les taules de lectura i que protegeixen els llibres de l'acció del sol. St. Catherine's College ha estat projectat com una unitat fàcilment comprensible, però amb molts matisos de detalls i molta varietat en el disseny de les habitacions individuals. Els mobles, la decoració, les robes i la il·luminació també foren dissenyats per Jacobsen. Alguns mobles van ser dissenyats especialment per a St. Catherine's, però eren d'unes formes simples i apropiades que permetien que fossin fets industrialment. Jacobsen també fou el responsable de l'acondicionament del jardí i de la tria de plantes. Una vegada més Mr. Bullock ho ha expressat de manera precisa:

«Tot i que el nostre pressupost era limitat el vam comissionar perquè dissenyés no només els edificis del *college* sinó fins i tot els mobles, la coberteria, els llums, les cortines, tot, fins i tot els cendrers i les manetes de bronze de les portes. Arne Jacobsen s'interessà tant — amb tant de coneixement de causa — per la forma natural de viure de les plantes com ho havia fet amb les característiques dels edificis i dels mobles. A invitació nostra organitzà el jardí del *college* de tal manera que cada arbust i cada arbre formaven part del projecte arquitectònic. Si hagués estat per ell, em va dir, ningú no hauria estat autoritzat a viure al *college* fins després de deu anys d'haver-lo enllestit els constructors, per tal de donar temps a la naturalesa a establir una unitat entre els edificis i el seu marc. Cada any he pogut observar el gairebé imperceptible procés amb què els edificis s'han emmotllat el paisatge i m'he adonat que això era una part del seu projecte.»

El desenvolupament de la construcció industrial desil·lusionà Arne Jacobsen. Veia que engendrava, en la majoria de casos, edificis monòtons i inexpressius. I tot i que mai no abandonà la seva tasca de desenvolupament de sistemes i tipus constructius adequats per a la producció industrial, intentà durant un temps d'aplicar les possibilitats tecnològiques a edificis més individuals i projectats amb més audàcia.

En el parc del castell de Herrenhausen a Hannover, el 1964, projectà un vestíbul per a una sala de concerts instal·lada en un dels vells edificis. Juntament amb aquest encàrrec, hom li va demanar que projectés una torre amb un restaurant al lloc que ocupava el castell bombardejat. Des del restaurant es podria dominar tot el parc amb els seus parterres barrocs dissenyats geomètricament. L'edifici mai no es va construir. Juntament amb Folmer Andersen, un enginyer, Jacobsen projectà l'edifici com si fos una gran escultura, perquè passés malgrat la grandària de la manera més desapercebuda possible en aquest vell indret. El restaurant i el mirador havien de ser amb un revestiment prim de, diguem-ne, làmines de metall. És un disseny orgànic, més aviat com un bolet, en el qual, gairebé immediatament, hom s'adona de la lleugeresa del material. El mateix any, Jacobsen fou encarregat per dissenyar un estadi de natació a Lingby, al nord de Copenhaguen. En aquest cas tornà a col·laborar amb Folmer Andersen. El recinte de natació fou dissenyat amb un principi constructiu molt original: el sostre està sostingut per sis grans bigues, cadascuna de les quals formada per set elements prefabricats de formigó, subjectats junts amb cables. Set bigues transversals descansen a manera de plataformes en les bigues inclinades i formen a l'ensens el sostre i les àrees d'esbarjo. Dues de les plataformes foren concebudes com a restaurant i les altres com a llocs oberts per practicar els banys de sol. En l'edifici d'un sol pis que forma la base de la superestructura de l'estadi com un altiplà hi ha altres instal·lacions de bany i els vestidors. El projecte mai no es va dur a terme; malauradament, perquè indubtablement hauria estat un dels edificis de Jacobsen més bonics i més característics.

A la dècada dels 60, Jacobsen projectà un gran nombre d'edificis a l'estranger; una galeria d'art a Hannover, un ajuntament a Landskrona, Suècia, un banc a Kuwait, un ajuntament i altres edificis públics a Castrop-Rauxel, Alemanya, per citar-ne uns quants. Alguns havien estat abandonats abans de la mort de Jacobsen, mentre que d'altres estaven tan avançats que ha estat possible d'acabar-los d'acord amb les seves idees. L'últim edifici que ell va ajudar a inaugurar fou la primera seu del nou National Bank de Dinamarca.

La creativitat i la capacitat de treball d'Arne Jacobsen es mantingueren sense minva fins al final. Al moment de la mort estava treballant en el projecte del primer estatge d'una nova universitat a Roskilde, a l'oest de Copenhaguen. En aquest cas emprava un sistema constructiu en què tenia grans esperances. No havia abandonat la creença que la industrialització podia ser aplicada sense perdre la llibertat arquitectònica.

També va estar ocupat fins al final en la creació de nous dissenys de mobles i altres articles per a la producció industrial. La bellesa i la utilitat eren per a ell dos aspectes d'una mateixa cosa, de la mateixa manera que combinava treball i experiència en la seva vida de cada dia. Aconsegua que l'art quotidià esdevingués art universal.

POUL ERIK SCRIVER